

Prześladowanie z powodu religii a udzielanie ochrony międzynarodowej – konwersja religijna przed TSUE

Wprowadzenie

Problematyka międzynarodowej ochrony prawnej udzielanej cudzoziemcom ubiegającym się o ochronę przed prześladowaniem lub innymi formami naruszeń praw człowieka pozostaje niezmiennie żywo dyskutowana. W Europie, a szczególnie w Unii Europejskiej (dalej: UE), od kryzysu migracyjno-uchodźczego z lat 2015/2016 w dyskusji tej dominuje kontekst masowego napływu osób ubiegających się o ochronę i wyzwani z tym związanych. Kontekst ten został spotęgowany w konsekwencji zapoczątkowanej 22 lutego 2022 r. agresji ze strony Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy i napływu do państw członkowskich UE milionów obywateli tego państwa. Powiązanym, aczkolwiek odrębnym zagadnieniem stała się też presja migracyjna na granicę zewnętrzną UE, której doświadczają w ostatnich latach państwa członkowskie graniczące z Białorusią i Federacją Rosyjską. Oba te państwa dla wywarcia presji migracyjnej wywołują i zarządzają procesami migracyjnymi, w których wykorzystują i instrumentalizują sytuację jednostek w potrzebie ochrony międzynarodowej lub poszukujących lepszych warunków życia. Są to procesy, które z perspektywy UE i funkcjonującego w jej ramach prawnych Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego (dalej: WESA; zgodnie z polską nomenklaturą trafniej należałoby się posługiwać pojęciem systemu uchodźczego¹) unaocznily jego istotne niedostatki i konieczność reformy, która, pomimo trwających blisko dekadę prób, napotyka nieprzezwyciężone dotychczas przeszkody w wypracowaniu takich mechanizmów, które w odpowiedni sposób zapewniałyby realizację zasady solidarności państw członkowskich w ponoszonych obciążeniach².

¹ Szerzej na temat relacji pomiędzy pojęciami „azyl” i „status uchodźczy” w prawie międzynarodowym i europejskim zob. np. M. Kowalski, *Znaczenie art. 14 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka dla międzynarodowego prawa uchodźczego* [w:] *70 lat Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, red. M. Florczak-Wątor, M. Kowalski, Kraków 2019, s. 80–84 i cytowana tam literatura.

² Należy tu dodać, że Rada UE przyjęła w dniu 14 maja 2024 r. unijny pakt o migracji i azylu, który stanowi kompleksową reformę systemu azylowo-migracyjnego Unii Europejskiej. Wśród dziesięciu przyjętych aktów ustawodawczych znajduje się rozporządzenie 2024/1347 w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako osób korzystających z ochrony

Równocześnie nadal trwa też debata dotycząca zakresu udzielania ochrony międzynarodowej, a także jej dostosowywania do wyzwań współczesności, w tym uwzględniania potrzeb grup szczególnie pokrzywdzonych i dyskryminowanych w kontekście np. prześladowania ze względu na orientację seksualną lub inne okoliczności związane z prześladowaniem ze względu na płeć. Coraz szerzej dyskutuje się też o problemach związanych ze skutkami zmian klimatycznych i wywołanymi przez nie tzw. migracjami klimatycznymi. Ochrona międzynarodowa osób zmuszonych do migracji z powodu zmian klimatu jawi się jako ogromne wyzwanie, a istniejące międzynarodowe mechanizmy prawne, oparte na ogół na zasadzie ochrony przed prześladowaniem, wydają się dalece niewystarczające i zmuszają do przemyślenia na nowo paradygmatu międzynarodowego prawa uchodźczego.

W kontekście powyższych wyzwań problematyka ochrony osób prześladowanych ze względu na wyznawaną religię wydaje się schodzić na dalszy plan. Jest to swoisty paradoks, jeśli weźmie się pod uwagę, że prześladowania religijne historycznie należały do najczęstszych powodów uchodźstwa i stymulowały wypracowywanie zróżnicowanych form ochrony prawnej. Również współcześnie prześladowania religijne mają miejsce na ogromną skalę. Można jednak odnieść wrażenie, że z perspektywy europejskiej zjawisko to nie jest wystarczająco dostrzegane w swoim przytłaczającym wymiarze. Na ile odgrywa w tym rolę postępująca sekularyzacja współczesnych społeczeństw europejskich, trudno jednoznacznie ocenić bez pogłębionych analiz socjologicznych, ale jest to niewątpliwie jedna z możliwych interpretacji.

Niemniej jednak problematyka udzielania ochrony międzynarodowej jednostkom, które ubiegają się o nią ze względu na naruszenie ich wolności religijnej, jest warta analizy. I w tym zakresie bowiem dochodzi do pewnej ewolucji, która kształtowana jest rozstrzygnięciami sądowymi, w tym na poziomie europejskim przez Trybunał Sprawiedliwości UE (dalej: TSUE) i Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: ETPCz). Warto też pamiętać, że udzielanie ochrony ze względu na naruszanie wolności religijnej ma swoją specyfikę. Przejawia się ona m.in. w złożonej kwestii dotyczącej konwersji religijnej, która ma miejsce już po przybyciu do państwa, w którym dana osoba wnioskuje o ochronę. Łączy ona takie szczegółowe problemy, jak udzielanie ochrony *sur place*, ryzyko nadużyć przez pozorowanie danych czynności czy weryfikacja wiarygodności wnioskodawcy. Równocześnie podejście do tej problematyki odzwierciedlone w orzecznictwie sądów europejskich unaocznia – antycypując poniższe rozważania – pewne charakterystyczne procesy w ujmowaniu ochrony międzynarodowej jako takiej. Z tych względów niniejszy tekst podejmuje to szczegółowe zagadnienie w kontekście analizy aktualnego orzeczenia TSUE w sprawie *Bundesamt für Fremdenwesen*

międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony, zmieniające dyrektywę Rady 2003/109/WE oraz uchylające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE (Dz. Urz. UE L 2024/1347 z 22.05.2024; dalej: rozporządzenie 2024/1347). Rozporządzenie to stosuje się od dnia 1 lipca 2026 r. Trzeba jednak zauważyć, że biorąc pod uwagę napięcia polityczne narosłe wokół paktu o migracji i azylu, nie można wykluczyć dalszych zmian w tym względzie. Niniejsze opracowanie uwzględnia wiążący stan prawny na dzień 1 stycznia 2025 r.

*und Asyl przeciwko JF*³, która dotyczyła problematyki konwersji religijnej po przybyciu do państwa członkowskiego UE. Zostanie ono jednak zaprezentowane z odniesieniem do orzecznictwa ETPCz i w szerszym kontekście wyzwań współczesnego prawa uchodźczego w jego europejskim i międzynarodowym wymiarze.

1. Ogólne ramy prawne ochrony uchodźców – europeizacja międzynarodowego prawa uchodźczego

Podstawą międzynarodowego prawa uchodźczego pozostaje niezmiennie konwencja genewska o statusie uchodźcy z 1951 r.⁴ wraz z protokołem nowojorskim z 1967 r.⁵, wprowadzająca indywidualistyczną w swoim charakterze definicję uchodźcy jako jednostki zagrożonej prześladowaniem, której przynależy pewien zakres praw, a w pewnej mierze także obowiązków, w formie statusu uchodźcy. Kluczowe znaczenie dla międzynarodowej ochrony uchodźców ma zasada *non-refoulement* w postaci zakazu wydalenia lub zawracania (niezależnie od formy prawnej) uchodźcy na terytorium, gdzie byłby zagrożony prześladowaniem. Waga zasady *non-refoulement* wynika przede wszystkim z tego, że sama konwencja genewska wraz z protokołem nowojorskim nie zawiera *explicite* zobowiązania do nadania statusu uchodźcy, co powoduje, że państwa-strony korzystają w tym zakresie z pewnej uznaniowości w przyjęciu na siebie zobowiązania do ochrony, w sytuacji, gdy inne państwo będzie zobowiązane do udzielenia ochrony, ale granicą tej uznaniowości jest właśnie zakaz *refoulement*⁶. Należy też pamiętać, że współcześnie zasada *non-refoulement* ma nie tylko charakter normy umownej na podstawie art. 33 konwencji genewskiej, ale także walor prawny powszechnej normy zwyczajowej. Co więcej, zakres normy zwyczajowej jest szerszy niż normy umownej, gdyż nie obejmuje ograniczeń i wyłączeń przewidzianych w art. 33 konwencji genewskiej. Jak szerzej wskazywałem w innym miejscu⁷, zakaz *refoulement* w swoim zwyczajowym wymiarze wykształcił się na podstawie praktyki państw w wykonywaniu zobowiązań umownych z konwencji genewskiej, ale także – a właściwie przede wszystkim – w związku z praktyką państw kształtowaną na podstawie innych

³ Wyrok TSUE z dnia 29 lutego 2024 r. w sprawie C-222/22, *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl przeciwko JF*, ECLI:EU:C:2024:192 (dalej: *JF*).

⁴ Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515; dalej: konwencja genewska).

⁵ Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 517; dalej: protokół nowojorski).

⁶ W. Kälin, M. Caroni, L. Heim, Art. 33, para 1 [w:] *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. A Commentary*, ed. A. Zimmermann, Oxford 2011, s. 1395. Przywołani autorzy zauważają, że zasada *non-refoulement* „in the absence of a human right to be granted asylum [...], remains the cornerstone of international protection of refugees because it guarantees that refugees remain outside the reach of the country of persecution even if they are not granted asylum or are otherwise refused by the country of refuge”. Szerzej o zasadzie *non-refoulement* zob. M. Kowalski, *Znaczenie art. 14 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka...*, s. 84–89 i tam cytowana literatura.

⁷ M. Kowalski, *Znaczenie art. 14 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka...*

umownych zobowiązań formułujących absolutny zakaz tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania i karania, który objął także zakaz wydalenia czy przekazywania w innej formie prawnej cudzoziemców na terytorium, gdzie na takie traktowanie byłoby narażeni⁸. Mamy tu więc do czynienia z wzajemnym przenikaniem się prawnych gwarancji dla jednostki na podstawie międzynarodowego prawa uchodźczego i międzynarodowego prawa praw człowieka, a w kontekście europejskim także – o czym szerzej poniżej – na podstawie prawa UE.

Międzynarodowe prawo praw człowieka oddziałuje nie tylko na zakres zasady *non-refoulement*, ale także na kształtowanie zakresu jednostek upoważnionych do ochrony, a więc pośrednio również na rozumienie i interpretację pojęcia uchodźcy. Jest to szczególnie widoczne w kontekście Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: EKPCz lub Konwencja) i jej standardów ochronnych przed *refoulement* wykształconych w orzecznictwie ETPCz. Jak zauważył ETPCz, „[i]n cases concerning the expulsion of asylum-seekers, the Court does not itself examine the actual asylum applications or verify how the States honour their obligations under the Refugee Convention. Its main concern is whether effective guarantees exist that protect the applicant against arbitrary *refoulement*, be it direct or indirect, to the country from which he or she has fled”⁹. Niemniej jednak zakres kontroli ETPCz jest na tyle szczegółowy i idzie tak daleko, że w istotnym zakresie wpływa na kształt standardów procedury uchodźczej na poziomie krajowym w państwach-stronach Konwencji, a więc istotnie wpływa na to, jak te państwa, będące równocześnie stronami konwencji genewskiej, wykonują swoje zobowiązania traktatowe wynikające z tej ostatniej. Orzecznictwo ETPCz ma również duży wpływ na standardy proceduralne, o których konwencja genewska milczy. Tymczasem to one jawią się jako kluczowe w rozstrzyganiu o zakresie przyznawanej ochrony.

W tym miejscu trzeba się odnieść do standardów wykształconych w prawie UE w ramach WESA, w tym w szczególności do intensywnie rozrastającego się uchodźczego orzecznictwa TSUE – głównie w ramach procedury pytań prejudycjalnych. Wyroków tego typu TSUE wydał już bardzo znaczącą liczbę i – jak również miałem już okazję podkreślać w innym miejscu¹⁰ – niewątpliwie istotnie wpływają one na kształt normatywny tzw. azylowego (uchodźczego) *acquis* UE, a w konsekwencji na zakres standardów prawnych udzielania ochrony międzynarodowej cudzoziemcom

⁸ W tym kontekście warto zauważyć, że obejmujący zakaz *refoulement* zakaz tortur należy w prawie międzynarodowym do nielicznych niekwestionowanych norm o charakterze peremptoryjnym (*ius cogens*). Dlatego też rozważania nad ewentualnym peremptoryjnym charakterem zasady *non-refoulement* na gruncie międzynarodowego prawa uchodźczego wydają się wtórne. Por. np. w literaturze polskiej: O. Łachacz, *Zasada non-refoulement w międzynarodowym prawie uchodźczym – zwyczaj międzynarodowy czy też peremptoryjna norma prawa międzynarodowego?*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2017, t. 15, s. 134.

⁹ Wyrok ETPCz (wielka izba) z dnia 23 marca 2016 r. w sprawie *F.G. przeciwko Szwecji*, skarga nr 43611/11, HUDOC, § 117 (dalej: *F.G.*).

¹⁰ M. Kowalski, *Glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie C-472/13, Andre Lawrence Shepherd przeciwko Republice Federalnej Niemiec*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2016, t. 14, s. 171.

w państwach członkowskich¹¹. Warto też podkreślić, że ze względu na fakt, iż środki prawne tworzące WESA znajdują podstawę prawną w prawie pierwotnym UE, które wyraźnie przesądza o oparciu WESA na konwencji genewskiej z 1951 r. i protokole nowojorskim z 1967 r.¹², w konsekwencji – jak trafnie zauważył Roland Bank¹³ – TSUE stał się pierwszym sądem międzynarodowym, który wprost wypowiada się w kwestiach prawnych wynikających ze stosowania norm tych umów międzynarodowych, w tym interpretacji pojęcia uchodźcy przez interpretację tzw. dyrektywy kwalifikacyjnej¹⁴. Równocześnie TSUE interpretuje środki prawne składające się na WESA w kontekście standardów ochrony praw człowieka na gruncie prawa UE, w tym Karty praw podstawowych, jak również z odniesieniem do standardów kształtowanych na gruncie Konwencji przez ETPCz. Ten ostatni natomiast w swoim orzecznictwie odnosi się do tego, czy państwa członkowskie, wykonując swoje zobowiązania wynikające z WESA, zachowują standardy ochronne wykształcone w prawie EKPCz. Pośrednio więc poddaje kontroli zgodność azyłowego (uchodźczego) *acquis* UE ze standardami Konwencji. Mamy więc w tym zakresie do czynienia ze swoistym przenikaniem się porządków prawnych, jak również z mniej lub bardziej bezpośrednim dialogiem sądowym dotyczącym prawa uchodźczego pomiędzy dwoma sądami europejskimi, TSUE i ETPCz¹⁵. Problematyka przyznawania ochrony ze względu na konwersję religijną jest znakomitą ilustracją zarówno wspomnianego przenikania się różnych porządków prawnych, jak i dialogu pomiędzy wskazanymi trybunałami.

W powyższym kontekście warto zwrócić uwagę na jeszcze jedno charakterystyczne zjawisko dotyczące współczesnego międzynarodowego prawa uchodźczego – jego europeizację¹⁶. Z dzisiejszej perspektywy niewątpliwie na pierwszy plan wybijają się standardy ochrony uchodźców tworzone w ramach prawa UE, które uzupełniają w wymiarze regionalnym powszechne standardy międzynarodowego prawa uchodźczego. Są one jednak na tyle znacząco innowacyjne i efektywne, że zaczęły oddziaływać na standardy powszechne. Tytułem przykładu można wymienić w tym względzie zasady określania państwa odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o ochronę, reżim ochrony tymczasowej (czasowej), uzupełniającą status uchodźcy ochronę uzupełniającą, kształtowanie zasady alternatywy ochrony (ucieczki) wewnętrznej czy właśnie

¹¹ W literaturze polskiej ogólnie zob. J. Chlebny, Art. 1 [w:] *Prawo o cudzoziemcach. Komentarz*, red. *idem*, Warszawa 2020, Nb 9–10, s. 884–885.

¹² Zob. art. 78 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47) i art. 18 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 389).

¹³ R. Bank, *The Potential and Limitations of the Court of Justice of the European Union in Shaping International Refugee Law*, „International Journal of Refugee Law” 2015, vol. 27, no. 2, s. 241.

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 337 z 20.12.2011, s. 9; dalej: dyrektywa kwalifikacyjna).

¹⁵ Szerzej na temat dialogu sądowego dotyczącego prawa uchodźczego zob. M. Kowalski, *International Refugee Law and Judicial Dialogue in Central and Eastern Europe* [w:] *Transnational Judicial Dialogue in Central and Eastern Europe*, ed. A. Wyrozumska, Łódź 2017, s. 365–397.

¹⁶ *Ibidem*, s. 373–376.

kwestie dotyczące interpretacji definicji uchodźcy z uwzględnieniem prześladowania ze względu na płeć kulturową i orientację seksualną. Znaczący udział w dopracowywaniu tych standardów ma – jak już zaznaczano wyżej – orzecznictwo TSUE.

Równocześnie istotne znaczenie ma orzecznictwo ETPCz i kształtowanie standardów ochrony jednostek poszukujących ochrony międzynarodowej na podstawie prawa EKPCz. O wpływie prawa Konwencji na kształtowanie się zakazu *refoulement* była już mowa powyżej. Trzeba jednak pamiętać, że standardy te dotyczą także wielu innych zagadnień kluczowych dla ochrony praw osób ubiegających się o ochronę, jak np. problematyka detencji, łączenia rodzin i poszanowania prawa do życia prywatnego i rodzinnego czy prawa do efektywnego środka odwoławczego. W ten sposób również prawo EKPCz intensywnie oddziałuje na powszechne standardy ochronne.

Europeizacja międzynarodowego prawa uchodźczego, nie deprecjonując innych rozwiązań regionalnych, jest więc faktem. Bez wątpienia wynika to w dużej mierze z roli, jaką odgrywają oba sądy europejskie: TSUE i ETPCz. Przy uwzględnieniu wszelkich różnic pomiędzy nimi i w zakresie ich jurysdykcji dotyczących standardów ochrony uchodźców stały się one *de facto* międzynarodowymi sądami azylowymi (uchodźczymi).

2. Wolność religijna i konwersja religijna a udzielanie ochrony międzynarodowej

Smutnym truizmem pozostaje stwierdzenie, że zróżnicowanie religijne od wieków było i nadal jest powodem antagonizmów międzyludzkich, a szeroko rozumiana religia stanowiła i stanowi nadal jeden z głównych powodów prześladowań. Dlatego też zapewnienie wolności religijnej obejmującej poszanowanie myśli, sumienia i wyznania, w tym także światopoglądu areligijnego i ateistycznego, należy do podstaw współczesnej ochrony praw człowieka. Nie może więc zaskakiwać, że definicja uchodźcy zawarta w art. 1A konwencji genewskiej objęła swoim zakresem uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu religii – jako jednej z pięciu enumeratywnie wyliczonych w tym artykule przesłanek prześladowania¹⁷. Trzeba jednak pamiętać, że prześladowanie ze względu na religię może nakładać się także na inne konwencyjne przesłanki: rasę, narodowość, przekonania polityczne i przynależność do określonej grupy społecznej. W tym kontekście przywołuje się wielowymiarowe rozumienie religii, które – w pewnym uproszczeniu – sprowadza się do trzech poziomów: jako wiary (lub jej braku), tożsamości i sposobu życia¹⁸. Zgodnie z art. 10 ust. 1 lit. b dyrektywy

¹⁷ UNHCR, *Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźcy z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym z 1967 r.* Podręcznik, wyd. 2 pol., Warszawa 2007, § 71–73; UNHCR, *Guidelines on International Protection: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, UN Doc. HCR/GIP/04/06, 28 April 2004; A. Zimmermann, C. Mahler, Article 1A, para. 2 [w:] *The 1951 Convention...*, s. 379–387; G.S. Goodwin-Gill, J. McAdam, *The Refugee in International Law*, 3rd ed., Oxford 2007, s. 71–72.

¹⁸ UNHCR, *Guidelines...*, § 5–10.

kwalifikacyjnej „pojęcie religii obejmuje w szczególności posiadanie przekonań teistycznych, nieistycznych i ateistycznych, prywatne lub publiczne uczestniczenie lub nieuczestniczenie w formalnych – indywidualnych lub wspólnotowych – praktykach religijnych, inne czynności religijne czy wyrażane poglądy lub formy indywidualnych lub wspólnotowych zachowań opartych na wierzeniach religijnych lub nakazanych takimi wierzeniami”. Należy też pamiętać o zagrożeniach wynikających z samego przypisywania jednostce tak rozumianej religii w oderwaniu od jej rzeczywistej samoidentyfikacji.

Z powyższych powodów rozpatrywanie wniosków o status uchodźcy lub o inne formy ochrony międzynarodowej ze względów religijnych należą do niezwykle skomplikowanych. Jest tak również, a może w szczególności, w przypadku konwersji religijnej. O ile jeszcze zagrożenie przymusową konwersją jawi się jako oczywiste naruszenie wolności religijnej i niebudzący większych kontrowersji przykład zagrożenia prześladowaniem ze względu na religię¹⁹, o tyle ocena zagrożenia będącego konsekwencją dobrowolnej konwersji, zwłaszcza mającej miejsce po opuszczeniu państwa pochodzenia, jawi się jako szczególnie trudne wyzwanie.

Mamy tu do czynienia z sytuacją określaną mianem *sur place*, a więc z sytuacją, w której okoliczności leżące u podstaw wniosku o ochronę wydarzyły się już po opuszczeniu państwa pochodzenia przez wnioskodawcę²⁰. Mogą one wynikać albo ze zmiany sytuacji w państwie pochodzenia, albo z aktywności podejmowanych przez samego wnioskodawcę. O ile pierwsza z wymienionych ewentualności jest stosunkowo prosta do obiektywnej weryfikacji, o tyle druga pociąga za sobą poważne trudności. Istnieje bowiem ryzyko, że taka aktywność wnioskodawcy może być instrumentalnie nakierowana na celowe wytworzenie okoliczności, które będą groziły prześladowaniem lub doznaniem poważnej krzywdy w razie powrotu do państwa pochodzenia. Nawet jednak przy stwierdzeniu, że okoliczności takie zostały celowo i instrumentalnie wytworzone przez wnioskodawcę w celu uzyskania ochrony, pozostaje pytanie, czy jeśli faktycznie skutkować one mogą negatywnymi dla wnioskodawcy konsekwencjami, które można kwalifikować jako prześladowanie lub doznanie poważnej krzywdy, to czy w celu ich uniknięcia ochrona może być przyznana. Kwestia ta jest szczególnie istotna zwłaszcza w kontekście zagrożenia wartości absolutnych, a więc zagrożenia życia jednostki lub zagrożenia torturami, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Kwestie tego typu łączą się też ściśle z wyzwaniami dotyczącymi oceny wiarygodności osób wnioskujących o ochronę międzynarodową. Jest tak w szczególności, gdy wniosek powołujący okoliczności powstałe *sur place* nie jest pierwszym, lecz kolejnym wnioskiem o ochronę międzynarodową, a poprzedni lub poprzednie wnioski tego samego cudzoziemca zostały rozpatrzone negatywnie ze względu na uznanie niskiej

¹⁹ Por. *ibidem*, § 20.

²⁰ W nomenklaturze dyrektywy kwalifikacyjnej mowa jest precyzyjnie o „potrzebie ochrony międzynarodowej powstałej po przybyciu do państwa członkowskiego” (art. 5). Zob. też ogólnie: UNHCR, *Zasady...*, § 94–96; A. Zimmermann, C. Mahler, *Article 1A, para. 2...*, s. 324–335.

wiarygodności wnioskodawcy i powoływanych przez niego okoliczności. Należy bowiem pamiętać, że postępowanie dowodowe w ramach rozpatrywania wniosków o ochronę międzynarodową jest nakierowane na samo uwiarygodnienie zagrożenia prześladowaniem lub doznania poważnej krzywdy, które jest wystarczającą przesłanką do przyznania jednej z form ochrony międzynarodowej, tj. statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej.

W powyższym kontekście problematyka konwersji religijnej jawi się jako szczególnie skomplikowana materia do weryfikacji²¹. Prawo do zmiany wyznawanej religii lub do jej porzucenia, czyli apostazji, jest ważnym elementem wolności religijnej powszechnie skonceptualizowanej we współczesnych aktach prawnych jako wolność myśli, sumienia i wyznania. Równocześnie współcześnie istnieją państwa, głównie są to państwa muzułmańskie, które konwersję i apostazję penalizują lub w których grozi ona negatywnymi dla jednostki konsekwencjami ze strony władz państwowych i/lub ze strony innych podmiotów prywatnych, którym władze te nie chcą lub nie są w stanie zapobiec. Do takich państw należą współcześnie np. Iran, Pakistan i Afganistan, a więc państwa, z których pochodzi znacząca liczba osób ubiegających się o ochronę międzynarodową w Europie.

Należy też wziąć pod uwagę, że wewnętrzne procesy psychologiczne prowadzące do decyzji jednostki o zmianie lub porzuceniu wyznawanej religii są wysoce złożone i determinowane zróżnicowanymi okolicznościami zależnymi od czynników z jednej strony zindywidualizowanych *par excellence*, ale z drugiej strony wysoce podatnych na wpływy kulturowe, społeczne i inne. Czyni je to szczególnie trudnymi do weryfikacji pod kątem ich prawdziwości. To z kolei prowadzi do realnego niebezpieczeństwa instrumentalizacji i nadużyć. Zwiększoną liczbę wniosków o ochronę międzynarodową ze względu na konwersję na chrześcijaństwo lub apostazję odnotowuje się konsekwentnie w państwach członkowskich UE, które przyjęły znaczące liczby osób w wyniku kryzysu migracyjno-uchodźczego po roku 2015, w tym z państw islamskich penalizujących konwersję²². Wielkim wyzwaniem jest więc zapewnienie poszanowania wolności religijnej jednostek, która obejmuje prawo do zmiany wyznawanej religii lub jej porzucenia przy równoczesnym przeciwdziałaniu nadużyciom procedury ochrony międzynarodowej.

Omówione wyżej kwestie znajdują oczywiście odzwierciedlenie w regulacjach prawnych, w tym na poziomie WESA. W szczególności mają tu zastosowanie regulacje dotyczące wniosków *sur place*, rozpatrywania kolejnych wniosków o ochronę, oceny

²¹ UNHCR, *Zasady...*, § 34–36.

²² Przykładem może być tu Finlandia: „In 2017, the news media reported a new ‘phenomenon’ in Finland. After negative asylum decisions, people (mainly from Iraq and Afghanistan) reapplied on the grounds of conversion to Christianity. There were also increasing numbers of appeals to administrative courts on decisions related to post-departure conversions. While the Finnish Immigration Service (Migri) does not have official statistics for conversion based claims, it estimated that 70% of the 7,500 appeals filed with administrative courts in 2017 and also of new applications to Migri (a proportion equating to 2,000 in 2016) were based on claims of religious conversion” – K. Horsti, P. Pirkkalainen, *Deportability of Christian Converts and the Controversy Over Faith in Finland*, „Nordic Journal of Migration Research” 2023, vol. 13, issue 4, s. 2.

wiarygodności. Kształtują się też praktyki w państwach członkowskich w podejściu do wniosków uzasadnianych konsekwencjami konwersji, co wzbudza coraz szersze zainteresowanie, także doktrynalne. Przykładem tego, że problem ten ma wymiar ogółośnoeuropejski i równocześnie jest próbą harmonizowania praktyk dotyczących oceny wiarygodności w tego typu sprawach, jest opublikowany w listopadzie 2022 r. przez Agencję Unii Europejskiej ds. Azylu (European Union Agency for Asylum, EUAA) praktyczny poradnik przeprowadzania przesłuchań wnioskodawców uzasadniających wnioski o ochronę kwestiami religijnymi²³. Jego znaczącą część poświęcono właśnie kontekstowi konwersji religijnej²⁴. Nie może więc zaskakiwać, że problematyka ta musiała znaleźć odzwierciedlenie w „azylowym” orzecznictwie TSUE i ETPCz.

3. Wyrok TSUE w sprawie *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl* przeciwko JF z dnia 29 lutego 2024 r.

W kontekście orzecznictwa TSUE problematyka związana z konsekwencjami konwersji religijnej w związku z ubieganiem się o ochronę międzynarodową została obszernie podjęta w bardzo aktualnym wyroku w sprawie *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl przeciwko JF* z dnia 29 lutego 2024 r. Wyrok ten został wydany w związku z procedurą prejudycjalną i odnosił się do interpretacji postanowień dyrektywy kwalifikacyjnej. Postępowanie krajowe dotyczyło odmowy przez odpowiedni organ austriacki udzielenia ochrony międzynarodowej obywatelowi Iranu, który dokonał konwersji na chrześcijaństwo już podczas pobytu w państwie członkowskim UE, w którym ubiegał się o ochronę międzynarodową, tj. w Austrii. Pierwotnie cudzoziemiec złożył w październiku 2015 r. wniosek o ochronę międzynarodową ze względu na podnoszone prześladowania w państwie pochodzenia o charakterze politycznym, ale ze względów na uznanie podnoszonych przez niego okoliczności za niewiarygodne została wydana decyzja odmawiająca udzielenia ochrony i zobowiązująca cudzoziemca do powrotu. Wyrokiem z dnia 3 stycznia 2018 r. austriacki federalny sąd administracyjny oddalił prawomocnie skargę cudzoziemca na powyższą decyzję. Następnie, po upływie kilku miesięcy, cudzoziemiec, który w międzyczasie nie opuścił terytorium państwa członkowskiego, złożył kolejny wniosek o nadanie ochrony uzupełniającej. We wniosku tym podnosił, że podczas pobytu w Austrii przeszedł na chrześcijaństwo i w konsekwencji obawia się prześladowania po powrocie do państwa pochodzenia, gdyż konwersja pozostaje w Iranie penalizowana. Już w tym momencie można stwierdzić, iż przywołany stan faktyczny analizowanej sprawy jest bardzo charakterystyczny i reprezentatywnie wskazuje na pojawiające się problemy i wyzwania dotyczące postępowań o ochronę międzynarodową ze względu na konwersję.

²³ EUAA, *Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims*, November 2022.

²⁴ *Ibidem*, s. 48–71.

Rozstrzygając wniosek, właściwy organ pierwszej instancji odmówił nadania wnioskodawcy statusu uchodźcy ze względu na to, że ryzyko prześladowania powstało „po przybyciu do państwa członkowskiego i zostało wywołane celowo przez samego wnioskodawcę”²⁵. Sama konwersja wnioskodawcy nie została natomiast zakwestionowana i organ rozstrzygający uznał ją za wiarygodną oraz – uwzględniając sytuację w państwie pochodzenia, tj. w Iranie – stanowiącą realne i zindywidualizowane zagrożenie w razie powrotu. W konsekwencji udzielił wnioskodawcy ochrony uzupełniającej. Od tej decyzji wnioskodawca wniósł skargę do federalnego sądu administracyjnego, który uwzględnił ją wyrokiem z 29 września 2020 r. Sąd wskazał, na gruncie obowiązującego prawa austriackiego, „że o ile w wypadku rozpatrywania kolejnego wniosku ryzyko prześladowania wnioskodawcy wynikające z okoliczności wywołanych celowo przez niego samego wyklucza »co do zasady« uznanie statusu uchodźcy, o tyle użycie tego wyrażenia wskazuje jednak, że w pewnych sytuacjach status ten można przyznać”²⁶, z tym że przepisy prawa austriackiego wymagają ustalenia, czy nie doszło do popełnienia nadużycia. Tymczasem w rozpatrywanej sprawie nie wykazano, aby dokonana konwersja takie nadużycie stanowiła, a sama okoliczność, że nie była ona wyrazem i kontynuacją przekonań posiadanych w państwie pochodzenia, nie jest wystarczająca, aby odmówić nadania statusu uchodźcy.

Od powyższego wyroku skargę do sądu wyższej instancji (będącego następnie sądem odsyłającym w procedurze prejudycjalnej przed TSUE) wniósł organ administracyjny, który argumentował, że na gruncie prawa austriackiego zasadą ogólną jest odmowa nadania statusu uchodźcy wnioskodawcy, który sam celowo wywołał w państwie przyjmującym okoliczności, które stwarzają ryzyko prześladowania w razie powrotu do państwa pochodzenia. Jedynym wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, w której działalność wnioskodawcy jest zgodna z prawem państwa przyjmującego i stanowi wyraz i kontynuację przekonań posiadanych już w kraju pochodzenia. Sąd odsyłający powziął wątpliwość, czy taka regulacja prawidłowo transponuje do prawa austriackiego art. 5 ust. 3 dyrektywy kwalifikacyjnej, czyli – inaczej rzecz ujmując – czy rozwiązanie prawa austriackiego, na które powołuje się organ skarżący w postępowaniu krajowym, jest zgodne ze wskazanym przepisem dyrektywy. Warto w tym miejscu przytoczyć pełne brzmienie art. 5:

- „1. Podstawą uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy mogą być wydarzenia, które miały miejsce po tym, jak wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia.
2. Podstawą uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy może być działalność, w jaką wnioskodawca zaangażował się po opuszczeniu kraju pochodzenia, w szczególności, jeżeli ustalono, że działalność ta stanowi wyraz i kontynuację przekonań lub poglądów posiadanych w kraju pochodzenia.

²⁵ JF, pkt 17.

²⁶ *Ibidem*, pkt 18.

3. Bez uszczerbku dla konwencji genewskiej państwa członkowskie mogą postanowić, że wnioskodawcy, który złożył kolejny wniosek, nie nadaje się statusu uchodźcy, jeśli ryzyko prześladowania wynika z okoliczności wywołanych celowo przez samego wnioskodawcę po opuszczeniu kraju pochodzenia”.

Regulacja ta dotyczy sytuacji *sur place* i wprowadza rozwiązanie pozwalające państwom członkowskim przyjąć przepisy krajowe, które przeciwdziałają możliwym nadużyciom. Warto jednak podkreślić, że ewidentnie widać, iż podstawa uzasadnionej obawy przed prześladowaniem może powstać po opuszczeniu państwa pochodzenia, w tym w państwie przyjmującym. Może to być konsekwencją działalności samego wnioskodawcy, co wynika *expressis verbis* z ust. 2 przywoływanego artykułu. Dookreśla on, że jest tak „w szczególności”, gdy taka działalność stanowi wyraz i kontynuację przekonań lub poglądów żywionych wcześniej, tj. w państwie pochodzenia. Z brzmienia tego przepisu jasno wynika, że wyraz i kontynuacja wcześniejszych przekonań stanowią jedynie wskaźnik prawdziwości i wiarygodności takiej okoliczności.

Kluczowy w analizowanej sprawie ust. 3 daje natomiast państwom członkowskim, na zasadzie wyjątku od powyższej regulacji, możliwość odmowy nadania statusu uchodźcy, jeśli ryzyko prześladowania zostało wywołane celowo przez wnioskodawcę po opuszczeniu państwa pochodzenia, a w danym przypadku mamy do czynienia z kolejnym wnioskiem tego samego cudzoziemca. Takie rozwiązanie nie wyklucza oczywiście nadania cudzoziemcowi innej formy ochrony międzynarodowej, jak np. ochrony uzupełniającej, co zresztą miało miejsce w przypadku postępowania krajowego. Ponadto istotne znaczenie ma interpretacja swoistego bezpiecznika włączonego do tego przepisu, tj. uwarunkowania wprowadzenia takiego rozwiązania w prawie krajowym od tego, aby było „bez uszczerbku dla konwencji genewskiej”. Jak już wspomniano wyżej, środki w ramach WESA oparte są na konwencji genewskiej wraz z protokołem nowojorskim i ich interpretacji należy dokonywać zgodnie ze zobowiązaniami z nich wynikającymi.

TSUE – wychodząc z powyższych założeń – uznał, że art. 5 ust. 3 dyrektywy kwalifikacyjnej nie można interpretować w taki sposób, iż jego transpozycja do prawa krajowego zwalnia właściwe organy od przeprowadzenia indywidualnej oceny każdego wniosku ani też, że pozwala „państwom członkowskim na ustanowienie domniemania, zgodnie z którym każde złożenie kolejnego wniosku, uzasadnionego okolicznościami wywołanymi celowo przez samego wnioskodawcę po opuszczeniu kraju pochodzenia, wynika *a priori* z zamiaru popełnienia nadużycia i instrumentalizacji procedury udzielania ochrony międzynarodowej – domniemania, które musiałby obalić wnioskodawca”²⁷. To stanowisko należy uznać za bardzo ważne. W postępowaniach o nadanie ochrony międzynarodowej kluczowe pozostaje, aby obiektywnie rozstrzygnąć każdy wniosek i nie zakładać apriorycznie, że osoby ubiegające się o ochronę dopuszczają się instrumentalizacji i nadużyć. Na takim założeniu nie mogą więc też być oparte odpowiednie przepisy prawa. Oczywiście instrumentalizacja i nadużycia stanowią realne zagrożenie, którym należy przeciwdziałać, a więc muszą istnieć odpowiednie

²⁷ *Ibidem*, pkt 36.

mechanizmy ku temu. Podstawowym mechanizmem tego typu jest natomiast indywidualne rozpatrzenie każdego wniosku, w szczególności obejmujące ocenę wiarygodności wnioskodawcy bez jakiegokolwiek automatyzmu, co zresztą przyznał także sam TSUE²⁸.

Oczywiście w kontekście sprawy wnioskodawcy w postępowaniu krajowym o nadużyciu i instrumentalizacji nie mogło być mowy, bo już organ administracyjny orzekający w pierwszej instancji uznał wiarygodność jego konwersji. TSUE konkludował więc, że w sytuacji, w której wnioskodawca taki spełnia pozostałe przesłanki do nadania mu statusu uchodźcy, to państwo członkowskie jest do tego zobowiązane na gruncie prawa UE. Natomiast tam, gdzie po zbadaniu kolejnego wniosku i stwierdzeniu, że powoływane okoliczności zostały wywołane celowo po opuszczeniu przez niego państwa pochodzenia, są przejawem zamiaru popełnienia nadużycia i instrumentalizacji, cudzoziemcowi można odmówić nadania statusu uchodźcy, nawet jeśli pozostałe przesłanki uznania za uchodźcę są spełnione, a więc – biorąc pod uwagę deklaratoryjny charakter nadania statusu uchodźcy – dana osobą uchodźcą jest. W takiej jednak sytuacji nieprzekraczalną gwarancją chroniącą daną jednostkę będzie zakaz *refoulement*. TSUE wywiódł go – w kontekście interpretacji sformułowania „bez uszczerbku dla konwencji genewskiej” z art. 5 ust. 3 dyrektywy kwalifikacyjnej – z art. 33 ust. 1 konwencji genewskiej, ale należałoby dodać, że gwarancja ta oparta jest w istotnie szerszym zakresie także na normie zwyczajowej, o czym była już mowa wyżej.

Niniejsze rozstrzygnięcie TSUE²⁹ przesądza więc, że interpretacja kolejnych wniosków o charakterze *sur place* musi być oparta na ich zindywidualizowanym rozpatrzeniu, które obejmuje, po pierwsze, wiarygodność powoływanych okoliczności, a po drugie, zapobieganie nadużyciom i instrumentalizacji przez możliwość zróżnicowania przyznanego statusu ochronnego. W kontekście konwersji religijnej, nawet jeśli wnioskodawca celowo wywoła okoliczności narażające go na prześladowanie, doznanie poważnej krzywdy lub inne poważne naruszenia praw człowieka, to pozostaje on chroniony zasadą *non-refoulement*. Jediną dopuszczalną sankcją wobec takiej osoby będzie przyznanie mu mniej korzystnego statusu ochronnego.

W kontekście konwersji religijnej ryzyko nadużyć jest więc duże. A jest tak tym bardziej, że sam TSUE już uprzednio, tj. w wyroku z 2012 r., w sposób jednoznaczny uznał, iż co prawda nie każde naruszenie wolności religijnej można uznać za akt prześladowania, ale jednak akt ten może polegać na naruszeniu prawa do zewnętrznego manifestowania tej wolności³⁰. Co więcej, w powoływanym wyroku TSUE wyraźnie przesądził, że niedopuszczalne jest stosowanie przez władze krajowe tzw. wymogu dyskrecji, czyli że oceniając w sposób indywidualny wniosek o przyznanie ochrony międzynarodowej, właściwy organ nie może racjonalnie oczekiwać, iż wnioskodawca zrezygnuje w państwie pochodzenia z czynności religijnych narażających go na rze-

²⁸ *Ibidem*, pkt 37–38.

²⁹ Dotyczyło ono jeszcze pewnych innych zagadnień szczegółowych, które nie mają większego znaczenia ogólnego i jako takie zostały w tym miejscu pominięte.

³⁰ Wyrok TSUE (wielka izba) z dnia 5 września 2012 r. w sprawach połączonych C-71/11 i C-99/11, *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, ECLI:EU:C:2012:518, pkt 72.

czywiste niebezpieczeństwo prześladowania³¹. Tym samym TSUE ustanowił ważny, szeroki standard ochronny, zgodnie z którym jednostka, aby uniknąć prześladowania, nie może być zmuszana nie tylko do zmiany lub wyrzeczenia się swojej religii, ale nie może także być zmuszana do jej ukrywania i ograniczania jej uzewnętrzniania. Taki standard był wcześniej konsekwentnie promowany i zalecany przez Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców (United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR) w jego wytycznych³². Co ważne, standard ten został również przyjęty przez ETPCz w wyroku *F.G. przeciwko Szwecji* z 2016 r., w którym *expressis verbis* powołał się on na wyrok TSUE w sprawie *Y i Z*³³.

Podsumowanie

Biorąc wszystko powyższe pod uwagę, trzeba stwierdzić, że w sprawach dotyczących udzielania ochrony międzynarodowej w przypadkach konwersji religijnej dokonanej *sur place*, która pociąga za sobą ryzyko prześladowania lub doznania poważnej krzywdy w państwach pochodzenia, kluczowa jest ocena rzeczywistego charakteru aktu konwersji i wiarygodności powoływanych okoliczności, w tym wiarygodności samego wnioskodawcy. Szczegółowa analiza tego procesu przekracza ramy niniejszego opracowania³⁴, ale niewątpliwie jest to kwestia niezwykle skomplikowana i wymagająca od organów rozstrzygających najwyższej skrupulatności i wrażliwości. Nawet jednak zachowanie najwyższych standardów w tym względzie nie eliminuje możliwości nadużyć po stronie wnioskodawców, którzy pozostają chronieni zakazem *refoulement*, nawet jeśli celowo wywołają okoliczności narażające ich na prześladowanie, doznanie poważnej krzywdy, a jedyną możliwą odpowiedzią po stronie państwa przyjmującego będzie różnicowanie statusu ochronnego. Ten sam standard interpretacyjny znajdzie zastosowanie do, częściowo zmodyfikowanej w stosunku do dyrektywy kwalifikacyjnej, regulacji art. 5 rozporządzenia 2024/1347 od dnia jego stosowania, tj. od 1 lipca 2026 r.

³¹ *Ibidem*, pkt 80.

³² UNHCR, *Guidelines*...

³³ *F.G.*, § 145. Wydany w 2016 r. przez wielką izbę ETPCz wyrok w sprawie *F.G.* ma charakter faktycznego precedensu w sprawach dotyczących konwersji religijnej *sur place* i zakazu *refoulement* na podstawie EKPCz. Orzecznictwo ETPCz w tym zakresie intensywnie się jednak rozwija i unaocznia złożoność tej problematyki w zindywidualizowanym kontekście rozstrzyganych skarg. Zob. np. decyzja (postanowienie) ETPCz z dnia 28 lipca 2016 r. w sprawie *T.M. i Y.A. przeciwko Niderlandom* o niedopuszczalności skargi nr 209/16, HUDOC, a także wyroki ETPCz: z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie *A. przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 60342/16, HUDOC; z dnia 5 listopada 2019 r. w sprawie *A.A. przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 32218/17, HUDOC; z dnia 26 kwietnia 2022 r. w sprawie *M.A.M. przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 29836/20, HUDOC.

³⁴ Na ten temat zob. np. L. Rose, Z. Given-Wilson, „What Is Truth?” *Negotiating Christian Convert Asylum Seekers’ Credibility*, „Annals of the American Academy of Political and Social Science” 2021, vol. 697, issue 1, s. 221–235 i cytowana tam literatura.

O ile powyższy standard ochronny może pozostawać nie w pełni satysfakcjonujący ze względu na swoistą otwartość na potencjalne nadużycia, o tyle jawi się on jako nieodzowny, aby zapewnić skuteczną ochronę przed prześladowaniem lub doznaniem poważnej krzywdy na skutek konwersji religijnej wszystkim osobom znajdującym się w jej rzeczywistej potrzebie. W tym kontekście znaczenie powoływanego orzecznictwa TSUE, które ten standard ustanawia, jawi się jako nieocenione.

Literatura

- Bank R., *The Potential and Limitations of the Court of Justice of the European Union in Shaping International Refugee Law*, „International Journal of Refugee Law” 2015, vol. 27, no. 2.
- Chlebny J., Art. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP [w:] *Prawo o cudzoziemcach. Komentarz*, red. idem, Warszawa 2020.
- EUAA, *Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims*, November 2022.
- Goodwin-Gill G.S., McAdam J., *The Refugee in International Law*, 3rd ed., Oxford 2007.
- Horsti K., Pirkkalainen P., *Deportability of Christian Converts and the Controversy Over Faith in Finland*, „Nordic Journal of Migration Research” 2023, vol. 13, issue 4.
- Kälin W., Caroni M., Heim L., Art. 33 [w:] *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. A Commentary*, ed. A. Zimmermann, Oxford 2011.
- Kowalski M., *Glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie C-472/13, Andre Lawrence Shepherd przeciwko Republice Federalnej Niemiec*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2016, t. 14.
- Kowalski M., *International Refugee Law and Judicial Dialogue in Central and Eastern Europe* [w:] *Transnational Judicial Dialogue in Central and Eastern Europe*, ed. A. Wyrozumska, Łódź 2017.
- Kowalski M., *Znaczenie art. 14 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka dla międzynarodowego prawa uchodźczego* [w:] *70 lat Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, red. M. Florczak-Wątor, M. Kowalski, Kraków 2019.
- Łachacz O., *Zasada non-refoulement w międzynarodowym prawie uchodźczym – zwyczaj międzynarodowy czy też peremptoryjna norma prawa międzynarodowego?*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2017, t. 14.
- Rose L., Given-Wilson Z., „What Is Truth?” *Negotiating Christian Convert Asylum Seekers’ Credibility*, „Annals of the American Academy of Political and Social Science” 2021, vol. 697, issue 1.
- UNHCR, *Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźcy z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym z 1967 r.* Podręcznik, wyd. 2 wersji pol., Warszawa 2007.
- Zimmermann A., Mahler C., Article 1A, para. 2 [w:] *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. A Commentary*, ed. A. Zimmermann, Oxford 2011.

Streszczenie

Michał Kowalski

Prześladowanie z powodu religii a udzielanie ochrony międzynarodowej – konwersja religijna przed TSUE

Artykuł podejmuje problematykę udzielania ochrony międzynarodowej jednostkom, które ubiegają się o nią ze względu na naruszenie ich wolności religijnej. Ma ona swoją specyfikę, która przejawia się m.in. w złożonej kwestii dotyczącej konwersji religijnej, która ma miejsce już po przybyciu do państwa, w którym dana osoba wnioskuje o ochronę. Zagadnienie to łączy takie szczegółowe problemy, jak udzielanie ochrony *sur place*, ryzyko nadużyć przez pozorowanie danych czynności czy weryfikacja wiarygodności wnioskodawcy. Równocześnie jednak podejście do tej problematyki odzwierciedlone w orzecznictwie sądów europejskich, tj. Trybunału Sprawiedliwości UE i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, unaocznia pewne charakterystyczne procesy w ujmowaniu ochrony międzynarodowej jako takiej i szerzej międzynarodowego prawa uchodźczego. Niniejszy tekst podejmuje to szczegółowe zagadnienie w kontekście analizy aktualnego orzeczenia TSUE w sprawie *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl przeciwko JF* z dnia 29 lutego 2024 r., które dotyczyło problematyki konwersji religijnej po przybyciu do państwa członkowskiego UE.

Słowa kluczowe: ochrona międzynarodowa, prawo uchodźcze, wolność religijna, konwersja religijna, Wspólny Europejski System Azylowy, TSUE.

Summary

Michał Kowalski

Persecution on Grounds of Religion and Granting International Protection: Religious Conversion in Cases before the CJEU

The article addresses the issue of granting international protection to individuals based on claims regarding violations of their freedom of religion. There are specific aspects of such claims, *inter alia*, in complex cases of a religious conversion that has occurred after the arrival in a state in which the person concerned is applying for protection. This issue combines such detailed problems as granting protection *sur place*, the risk of abuse by simulating certain activities, and the issue of verifying the credibility of the applicant. At the same time, however, the approach to this issue reflected in the case law of European courts, i.e. the Court of Justice of the EU and the European Court of Human Rights, highlights certain characteristic processes in the framing of international protection as such and, more broadly, international refugee law. This text addresses this detailed issue in the context of analyzing the current CJEU ruling in the case of *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl v. JF* of 29 February 2024, which concerned the issue of religious conversion after arrival in an EU Member State.

Keywords: international protection, refugee law, freedom of religion, religious conversion, Common European Asylum System, CJEU.